

EORUM, QUÆ IN HOC LIBRO TRACTANTUR SUMMA,
CUM APOSTROPHE AD REGEM ANGLIÆ.

32. Quamvis hujus libri materia et argumentum nihil aliud præter calumniam, vel certe potius horrendam blasphemiam continere videatur, ideoque multis prudentibus melius fortasse videri posset hæc omittere, quam cum piarum aurium offensione rem per se incredibilem in quæstionem adducere, nihilominus laborem hunc nostrum neque inane, neque piis auribus offendiculo futurum esse judicavimus. Cum enim serenissimus Angliæ rex, in suo de Antichristo discursu, ita suis conjecturis confidere videatur, ut earum responsionem per singula disputationis membra, tanquam rem nobis arduam, vel certe impossibilem, audacter postulet, non solum utile, verum etiam necessarium visum est, tum ad singula respondere, tum etiam ostendere, omnia, quæ objiciuntur, et sine fundamento solido esse cogitata, et neque conjecturæ nomen mereri. Ita ut mirandum profecto sit in re tanti momenti, ut in ea salutis æternæ cardo versetur, tam levibus alusionibus seu allegoriis prudentes viros duci potuisse.

33. *Summa totius libri per singula capita.* — Hanc igitur ob causam prius de Antichristi persona fundamentum posuimus, illumque futurum esse singularem quemdam hominem, ex Scripturarum verbis, serie ac concordia, necnon ex communi Patrum consensu demonstravimus. Deinde per singulas partes a rege propositas discurrendo, imprimis tempus ejus nondum venisse, persecutionemque illam, qualis ab initio non fuit, ab eo movendam, nondum inchoatam esse, nec testes contra illum mittendos adhuc apparuisse, ex eisdem principiis ostendimus. Postea vero sedem ejus, nec Romæ esse, nec unquam futuram comprobavimus. Ac denique Antichristi personam ex proprietatibus a Prophe-

tis et Apostolis de illo prædictis late consideravimus; et quomodo per incredibilem tyrannidem et fallaces artes, ac signa mendacia et ingentia prælia ab infimis principiis ad orbis monarchiam ascendet, et in tantam denique arrogantiam et superbiam perveniet, ut supra omne, quod dicitur Deus, extollatur, ita illum descripsimus, ut evidentissimum sit nullum mortalem hominem, nedum Romanum Pontificem, tam iniquum et abominabilem hactenus fuisse.

34. *Hæretici typus Antichristi.* — Quod si aliqua illius imago in aliquo terræ loco cogitanda est, non certe in sancta Romana Sede, sed in cathedris Hæresiarcharum, vel in thronis regis paganorum, aut schismaticorum Romanam Ecclesiam persequentium, cogitandam esse ostendimus. Sicut Hieronymus, Daniel. 11, et epist. ad Algas., q. 11, Antiochum et Neronem; Damascenus, lib. de hæres., Mahometem; Irenæus, Marcionitas et similes hæreticos; Cyprianus, ep. 76 et 79, omnes Christi adversarios Antichristum appellarunt. Nemo enim nisi aliquis ex istis Antichristis et Christi hostibus in Romanum Pontificem tale nomen talemve calumniam traduxit. Neque in ejus cogitationem ascendere poterit, qui antiquam illius sedis originem plane divinam, ejusque felicissimum progressum, et admirandam stabilitatem, cum Augustino, et aliis Patribus attenta mente consideraverit.

35. Reliquum est, rex serenissime, ut, omni animi perturbatione deposita, vim rationum et pondus auctoritatis attenta mente recogites, quantaque absurda ex libera Scripturæ commentatione proveniant, mediteris; gravissima D. Hieronymi verba simul considerans, qui cum Porphyrio disputans, Danielis 11, ita concludit: *Hoc ideo prolucius posui, ut Scripturæ sanctæ difficultatem ostendam, cujus intelligentiam absque Dei gratia, et majorum doctrina, non nisi imperitissimi, vel maxime sibi vendicant.*

FINIS LIBRI QUINTI.

INDEX CAPITUM LIBRI SEXTI

DE JURAMENTO FIDELITATIS REGIS ANGLIÆ.

- CAP. I. *Quis sit præsentis controversiæ scopus et causæ status, et quæ ratio disputandi in ea servanda sit.*
- CAP. II. *Utrum in prima parte formulæ juramenti, aliquid præter obedientiam civilem et contra ecclesiasticam jurandum proponatur.*
- CAP. III. *In secunda juramenti parte aliquid etiam ultra civilem obedientiam, et contra ecclesiasticam jurandum offerri.*
- CAP. IV. *Utrum in tertia parte juramenti aliquid ultra civilem obedientiam contra doctrinam catholicam contineatur.*
- CAP. V. *De ultima parte juramenti, et erroribus in ea contentis.*
- CAP. VI. *Rationes, quibus juramentum defenditur, expenduntur.*
- CAP. VII. *Summum Pontificem non solum potuisse, sed etiam debuisse Catholicos Anglos a professione dicti juramenti sua monitione avertere.*
- CAP. VIII. *Possintne Angli, hoc juramentum admittentes, aliqua ratione aut modo a culpa excusari.*
- CAP. IX. *Liceatne Catholicis Anglis templa hæreticorum adire, et cum eis in ritibus communicare sine intentione cultus vel cooperationis cum illis, solum propter temporales pœnas vitandas.*
- CAP. X. *An vexatio, quam in Anglia Catholici patiuntur, sit vera religionis christianæ persecutio.*
- CAP. XI. *An qui propter Romanam religionem et obedientiam in Anglia morte mulctati sunt, inter veros Martyres sint annumerandi.*
- CAP. XII. *Ad ea quæ contra secundum Breve Pontificium, et contra Cardinalis Bellarmini Epistolam rex objicit, responsio.*
- Operis conclusio, et ad regem Angliæ peroratio.

DE JURAMENTO FIDELITATIS

REGIS ANGLIÆ.

PROCEMIUM.

IN QUO CONTROVERSIE FUNDAMENTUM, ET ORIGO
DECLARATUR.

1. Quamvis liber hic postremum hujus operis locum sortiatur, quoniam et rerum ipsarum connexio, et doctrinæ perspicuitas, et ordo quem in libro suo rex Angliæ tenuit, ita postulabant, nihilominus ejus materia et argumentum, fundamentum et occasionem toti huic controversiæ præbuit, ut in suæ Prefationis initio rex ipse late declarat. Quamobrem ut disputationis scopus præ oculis habeatur, initium originemque hujusmodi juramenti, ejusque usque ad præsentem statum progressum præ oculis ponere necessarium duxi. Imprimis vero suppono id, quod nec Catholici, nec schismatici in dubium revocant, juramentum fidelitatis temporali regi debitum, et convenienti forma præstitum, ex se honestum ac consentaneum rationi esse, ita ut regi liceat illud a vasallis exigere, et hi sancte possint, imo et debeant illud præstare, quando convenienti modo et ratione petitur, illudque postea observare ac implere teneantur. Cum enim uniuscujusque regis subditi, teste Paulo, ei parere et fidelitatem servare, et in omnibus, quæ ad potestatem regiam spectant, illi obedire teneantur, ut in lib. 3 ostensum est, per se manifestum est, juramentum de hac obedientia et fidelitate servanda (quod juramentum fidelitatis appellamus), per se et ex objecto suo honestum esse; ac subinde et posse a rege ad suam majorem securitatem ac stabilitatem postulari, et tunc a subditis et exhiberi et servari debere. Unde etiam obiter declaratum relinquitur, juramenti hujus formam, ut

honestam sit, talem esse debere, ut potestatis regis terminos non excedat, quia nec rex potest juste obedientiæ sibi non debitæ promissionem exigere, neque subditi illam facere aut jurare tenentur. Imo si talis promissio aliorum juribus præjudicet, illam in conscientia facere non possunt, ut in sequentibus latius dicemus.

2. Hoc autem fidelitatis juramentum, licet per se honestum sit, non adeo necessarium reputatum est, ut a singulis vasallis, et omnium ordinum personis in omnibus regnis exigatur. Quin potius, in rebus publicis bene institutis, et quiete ac in pace viventibus, et præsertim in catholicis regnis, consuetudine receptum est ut in publicis comitiis civitatum procuratores, aliique principes, ut magistratus, totius regni nomine, principi, vel cum primum regni potestatem accipit, vel etiam postea præscriptis temporibus, juxta uniuscujusque regni morem, hoc juramentum obedientiæ ac fidelitatis exhibeant. A singulis autem de plebe postulari non solet, non quia fieri non possit, sed quia ipsimet principes, in pace et tranquillitate regnantes, et de subditorum fidelitate confisi, id neque necessarium, neque opportunum aut conveniens judicant. In regno autem Angliæ, ex quo tempore schismata et hæreses in illo seminari cœperunt, etiam mos exigendi a subditis peculiare juramentum introduci cœpit. Unde sicut Henricus VIII schismatici auctor fuit, ita ipse primus novam jurandi formam subditis suis proponere incepit, qua non solum civilem obedientiam, sed illam etiam, quæ soli Romano Pontifici debetur, sibi promitti postulavit.

3. Primum juramentum Anglis indictum. — Refert enim Sanderus, lib. 4 de Schism. An-

glican., circa medium, regem Henricum fere in schismatis initio ab omnibus sui regni ordinibus in publicis comitiis petiisse, ut ab ecclesiasticis omnibus juramentum exigeretur, quo eandem ipsi, quam antea Romano Pontifici consueverant, obedientiam promitterent, quod, licet in principio non simpliciter, sed cum quadam limitatione admissum fuerit, ut infra dicam, hac tamen ratione tandem rex obtinuit quod expetebat. Non refert autem Sanderus specialem formam hujus juramenti præstandi ab Henrico editam esse, sed simpliciter formam usitatam jurandi obedientiam Papæ sibi applicasse, utique eodem verborum tenore promittendam, et juramento confirmandam. Neque etiam refert omnes de populo coactos esse juramentum illud præstare, sed solum ecclesiasticas personas, neque illas omnes, sed quæ in comitiis suffragium habere poterant, quantum ex historia illa colligi potest. Nec etiam invenio tempore Eduardi aliquod simile juramentum populo vel ecclesiasticis iterum fuisse propositum vel postulatum. Elisabetha vero in initio statim regni sui, seu in primis comitiis, quæ *Parlamentum* vocant, novam jurandi formam tradidit, omnesque, exceptis primatibus laicis, illam solemniter profiteri jussit; formam autem juramenti sequens est, ut eam refert Sanderus, lib. 3, in initio regni Elisabethæ.

§. FORMA JURAMENTI AB ELISABETHA PRIUS SUBDITIS PROPOSITA, ET POSTEA SUB JACOBO AUCTA.

Ego A. B. prorsus testifcor et declaro, in conscientia mea, reginam esse solam supremam gubernatricem, et istius regni Angliæ et aliorum omnium suæ Majestatis dominiorum et regionum, non minus in omnibus spiritualibus atque ecclesiasticis rebus, vel causis, quam temporalibus, et quod nemo externus princeps, persona, prælatus, status, vel potentatus, aut factus, aut jure, habet aliquam jurisdictionem, potestatem, superioritatem, præminentiam, vel auctoritatem ecclesiasticam aut spirituales in hoc regno. Ideoque plane renuncio, et repudio omnes externas jurisdictiones, potestates, superioritates atque auctoritates.

4. Recte autem advertit Sanderus, vel timuisse, vel puduisse feminam nomen capitæ Ecclesiæ, quod sibi Henricus arrogaverat, usurpare, et ideo illud nomen in supremæ gubernatricis commutasse. In re tamen nullam fuisse differentiam, sed in nomine tantum, nam quod rex metaphorico nomine dixerat,

Elisabetha magis proprio declaravit. Imo postea multi suspicati fuerunt, plus aliquid reginam per illam juramenti formulam intendisse, nimirum, omnem spiritualem potestatem etiam in administrandis sacramentis, sibi arrogare; ipsam vero declarasse, nihil aliud per illa verba sibi attribuere voluisse, quam quod patri et fratri sub nomine capitæ Ecclesiæ ab Ordinibus fuerat concessum.

5. Hæc igitur juramenti forma tempore Elisabethæ servata est; postea vero Jacobus illam auxit, addendo specialem promissionem servandi fidem et obedientiam regi, propter quam potuit jam hoc vocari juramentum fidelitatis, nam antea solum videbatur esse quædam jurata confessio vel professio primatus, quasi cujusdam articuli Anglicanæ fidei. Forma igitur prioris juramenti a Jacobo rege præstiti, quam ipse in Apologia refert, præter superiorem formulam, sequentem tantum addit promissionem.

Ego A. B. etc., et promitto me deinceps fidem et veram obedientiam regis Majestati, ejusque hæredibus, ac legitimis successoribus præstiturum, et pro virili mea adjuturum ac propugnaturum omnes jurisdictiones, privilegia, præminentias, et auctoritates regis Majestati, hæredibus suis ac successoribus concessas vel debitas, sive Imperiali hujus regni coronæ unitas et annexas. Ita me Deus adjuvet, etc.

6. Postea vero, ut in Prefationis initio, et in principio Apologiæ, et sæpe in suo libello rex inculcat, occasione prodicionis seu conjurationis, quæ contra eundem, sui que publicos regni ordines in unum coeuntes per tormentarii pulveris impetum destinabatur, novam ipse juramenti formam invenit, quam lege et decreto publico sancivit, ab omnibus suis exigendam et præstandam fore, tum ut si qui adhuc tanti criminis socii ibi restarent, deprehendi possent, tum ut se et suos a similibus periculis et machinationibus securiores redderet. Forma autem juramenti est quæ subsequitur.

§. TERTIA JURANDI FORMULA, QUÆ A REGE JACOBO FUIT EXCOGITATA ET DEFENSA.

Ego A. B., vere et sincere agnosco, profiteor, testifcor, et declaro in conscientia mea, coram Deo et mundo, quod supremus dominus noster rex Jacobus est legitimus et verus rex hujus regni, et omnium aliorum Majestatis suæ dominiorum et terrarum, et quod Papa nec per se ipsum, nec per ullam aliam auctoritatem Ec-

clesiæ, vel Sedis Romanæ, vel per ulla media cum quibuscumque aliis, aliquam potestatem nec auctoritatem habeat regem deponendi, vel aliquorum Majestatis suæ dominiorum vel regnorum disponendi, vel alicui principi extraneo ipsum damnificare, aut terras suas intrudere, auctoritatem concedendi, vel ullos subditorum suorum ab eorum suæ Majestatis obedientia et subjectione exonerandi, aut ullis eorum licentiam dare arma contra ipsum gerendi, tumultus seminandi, aut aliquam violentiam aut damnum Majestatis suæ personæ, statui, vel regimini, vel aliquibus suis subditis intra sua dominia afferendi. Item juro ex corde, quod, non obstante aliqua declaratione vel sententia excommunicationis aut deprivationis facta, vel concessa, aut facienda, vel concedenda per Papam, vel successores suos, vel quancumque auctoritatem derivatam, aut derivari prætensam ab illo, seu a Sede sua contra dictum regem, hæredes suos, vel quancumque, absolute ditorum subditorum ab eorum obedientia, fidelitatem tamen et veram obedientiam suæ Majestati, hæredibus et successoribus suis præstabo, ipsumque et ipsos totis meis viribus contra omnes conspirationes, et attentata quæcumque, quæ contra personam illius, vel illorum, eorumque coronam et dignitatem, ratione vel colore alicujus sententiæ, vel declarationis, aut alias facta fuerit, defendam, omnemque operam impendam revelare, et Majestati suæ, hæredibus et successoribus suis, manifestum facere omnes proditio- nes, et proditorias conspirationes, quæ contra illum, aut aliquos illorum, ad notitiam, vel auditum meum pervenerint.

Præterea juro, quod ex corde abhorreo, detestor et abjuro, tanquam impiam et hæreticam, hanc doctrinam et propositionem, quod principes, per Papam excommunicati vel deprivati, possint per suos subditos vel alios quoscumque deponi et occidi.

Et ulterius credo, et in conscientia mea resolvor, quod nec Papa, nec alius quicumque potestatem habet, me ab hoc juramento, aut aliqua ejus parte absolvendi. Quod juramentum agnosco recta ac plena auctoritate, esse mihi legitime ministratum, omnibusque indulgentiis ac dispensationibus in contrarium renuncio. Hæcque omnia plane ac sincere agnosco et juro juxta expressa verba per me hic prolata, et juxta planum ac communem sensum et intellectum eorundem verborum, absque ulla æquivocatione, aut mentali evasione, vel secreta reservatione quacumque.

Hancque recognitionem et agnitionem facio cordialiter, voluntarie et vere, in vera fide Christiani viri. Sic me Deus adjuvet.

7. Hujus autem juramenti occasione non solum dubitationes, sed etiam opiniones variae, et dissensiones inter ipsos Catholicos Angliæ ortæ sunt. Plures enim a tali juramento præstando abhorrebant, eo quod in illa jurandi formula, etsi non expresse, tecte et implicite obedientia Pontifici debita abnegatur, regique promittatur, ac subinde articulus de primatu regis ibi virtute contineatur et recognoscatur. Alii vero sine scrupulo conscientiæ juramentum illud præstari posse dicebant, dummodo animo et intentione fieret promittendi tantum regi civilem obedientiam, nam reliqua, cum in juramento non contineantur, si intentio jurantis recta sit, non possunt juranti attribui; quia, licet alii fortasse aliud suspicentur, illud est solum ex ignorantia, quæ per admonitionem et protestationem prius coram Catholicis factam potest sufficienter auferri, et ita omne scandalum evitari. Hoc autem e medio sublato, nulla interna malitia in illo juramento eis inesse videbatur. Quoniam vero his coloribus decepti, et fortasse nonnullo humano timore inducti, aliqui etiam ex primoribus Catholicis et ecclesiasticis non solum in hanc sententiam descendebant, verum etiam in juramento præstando anteibant, necessarium fuit in re tam gravi, et periculis exposita, Summum Pontificem pro sua pastorali cura opportunum remedium adhibere. Quamobrem Sanctissimus D. N. Paulus V, ad Catholicos Angliæ, quid in re tam ardua sentiendum et servandum esset, datis ad eos litteris in forma Brevis admonuit, quarum litterarum forma talis est:

§. PRIMUM BREVE PONTIFICIUM.

Dilecti filii, salutem et Apostolicam benedictionem. Magno animi mœrore nos semper affecerunt tribulationes et calamitates, quas pro retinenda catholica fide jugiter sustinistis. Sed cum intelligamus omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio nostra mirum in modum aucta est. Accepimus namque compelli vos, gravissimis pœnis propositis, templa hæreticorum adire, cœtus eorum frequentare, concionibus illorum interesse. Profecto credimus procul dubio eos, qui tanta constantia atrocissimas persecutiones, infinitas propemodum miseras hactenus perpessi sunt, ut immaculate ambularent in lege Domini, nunquam commissuros esse, ut coinquinentur communionem desertorum divinæ

legis. Nihilominus zelo pastoralis officii nostri impulsus, et pro paterna sollicitudine, qua de salute animarum vestrarum assidue laboramus, cogimur monere vos, atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiat, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento divini cultus ac vestræ salutis. Quemadmodum etiam non potestis absque evidentissima, gravissimaque divini honoris injuria, obligare vos juramento, quod similiter maximo cum cordis nostri dolore audivimus, propositum vobis fuisse præstandum infra scripti teoris, videlicet: Ego A. B., vere et sincere, etc., ut supra.

Quæ cum ita sint, vobis, ex verbis ipsis perspicuum esse debet, quod hujusmodi juramentum, salva fide catholica, et salute animarum vestrarum, præstari non potest, cum multa contineat, quæ fidei et saluti aperte adversantur. Propterea admonemus vos, ut ab hoc atque similibus juramentis præstandis omnino caveatis; quod quidem eo acrius exigimus a vobis, quia experti vestre fidei constantiam, quæ, tanquam aurum in fornace, perpetuæ tribulationis igne probata est, pro comperto habemus, vos alacri animo subituros esse quæcumque atrociora tormenta, ac mortem denique ipsam constanter appetituros, potius quam Dei Majestatem ulla in re lædatis. Et fiducia nostra confirmatur ex his, quæ quotidie nobis afferuntur de egregia virtute atque fortitudine, quæ non secus ac in Ecclesiæ primordiis resplendet novissimis hisce temporibus in Martyribus vestris.

State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loriceam justitiæ, sumentes scutum fidei, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus, nec quicquam vos detineat. Ipse autem qui coronaturus vos, certamina vestra in cælo intuetur, bonum opus, quod in vobis cœpit, perficiet. Nostis quia discipulis suis pollicitus est se nunquam relicturum esse eos orphanos. Fidelis enim est, qui promisit. Retinete igitur disciplinam ejus, hoc est, radicati et fundati in charitate, quidquid agitis, quidquid conamini, in simplicitate cordis, et unitate spiritus sine murmuratione, aut hesitatione unanimes facite. Siquidem in hoc cognoscent omnes, quia discipuli Christi sumus, si dilectionem ad invicem habuerimus. Quæ quidem charitas, cum sit omnibus Christi fidelibus maxime appetenda, vobis certe, dilectissimi filii, prorsus necessaria est. Hac enim vestra charitate diaboli potentia infringitur,

qui nunc adversus vos tantopere insurgit, cum ipsa contentionibus atque dissidiis nostrorum filiorum præcipue nitatur.

Hortamur itaque vos per viscera Domini Jesu Christi, cujus charitate e faucibus æternæ mortis erepti sumus, ut ante omnia mutuum inter vos charitatem habeatis. Præscripsit sane vobis præcepta maxime utilia, de fraterna charitate vicissim exercenda, felicitis recordationis Clemens Papa VIII, suis litteris in forma Brevis ad dilectum filium Magistrum Georgium, Archipresbyterum regni Angliæ, datis die quinta mensis Octobris 1603; ea igitur diligenter exequimini, et ne ulla difficultate aut ambiguitate remoremmini. præcipimus vobis ut illarum litterarum verba ad amussim serretis, et simpliciter prout sonant et jacent, accipiat et intelligatis. sublata omni facultate aliter illa interpretandi. Interim nos nunquam cessabimus, Deum, Patrem misericordiarum, precari, ut afflictiones et labores vestros clementer respiciat, ac vos continua protectione custodiat atque defendat, quos Apostolica benedictione nostra clementer impertimur. Datum Romæ apud Sanct. Marcum, sub annulo piscatoris, decimo Calend. Octobris 1606, Pontificatus nostri anno 2.

8. Quia vero nonnulli eo tempore, fortasse ad Catholicos decipiendos, ne illa occasione juramentum recusarent, rumores in Anglia sparserunt, quibus fidem illarum litterarum suspectam redderent, dicentes, Breve illud non verum, nec a Pontifice scriptum, sed ab aliquo fuisse confictum, ideo Summus Pontifex secundum Breve, quo prioris veritas certior fieret, conscripsit, cujus tenor est qui sequitur.

§. SECUNDUM BREVE.

Dilecti filii, salutem et Apostolicam benedictionem. Renunciatum est nobis reperiri nonnullos apud vos, qui, cum satis declaraverimus per litteras nostras anno superiore, decimo Kalend. Octobr., in forma Brevis datas, vos tuta conscientia præstare non posse juramentum, quod a vobis tunc exigebatur; et præterea stricte præceperimus, ne ullo modo illud præstaretis; nunc dicere audent, hujusmodi litteras de prohibitione juramenti, non ex animi nostri sententia, nostraque propria voluntate scriptas fuisse, sed potius aliorum intuitu atque industria. Eaque de causa iidem persuadere nituntur, mandata nostra dictis litteris non esse attendenda. Perturbavit sane nos hic nuntius, eo- que magis quia experti obedientiam vestram